

תנועת הקיבוץ הדתי

ב' סיון תשע"א, 4.6.2011

גיליון מס' 261

פרשת נשא

הרחבת מעגלי הקדושה

מאת ד"ר חזי כהן. קיבוץ מעלה גלבוע

אני מבקש לבחון את פרשת הנזיר ולעמוד דרכה על עיקרון חשוב העומד במרכז ספר במדבר. הנזיר דומה לכהן. שניהם אסורים בשתיית יין ועליהם להיזהר בענייני טומאה. לשניהם עניין מיוחד בשערם, אם כי כאן הדבר הפוך: הנזיר נצטווה ל"גדל פֶּרַע שְׁעַר רִאשׁוֹ" (במדבר ו, ה) ואלו הכהנים נצטוו "רִאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ" (ויקרא י, ו). יתרה מכך, הנזיר דומה לכהן גדול. על שניהם נקט הכתוב לשון 'נזר אלוקים': על הכהן הגדול - "כִּי נִזְר שְׂמֹן מְשֻׁחַת אֶל־לֶהֱיֹו עָלָיו" (ויקרא כא, יב), ועל הנזיר "כִּי נִזְר אֶל־לֶהֱיֹו עַל רִאשׁוֹ" (במדבר ו, ז). על שניהם נאסר להיטמא אף לקרובים ביותר. בעומק הדברים, התורה בספר במדבר מציעה אפשרות לכל אדם לשמש ככהן ואפילו ככהן גדול. בעולם של קדושה מלידה, רק הנולד אל הקדושה קשור בה, עובדה היכולה ליצור תסכול רב בקרב החפצים בהתקרבות אל ה', אך לא נולדו ככהנים. התורה מבקשת לתת לכל אדם את האפשרות לבחור ב'כתר קדושה' והרוצים ליטול יבואו ויטלוהו.

הרחבת מעגל הקדושה בשאלת המשמשים בקודש מובילה גם להרחבת מעגל הקדושה בשאלת המקום. הכהן אסור בשתיית יין רק בעת כניסתו אל המקדש. מקום הקודש מוגדר והפעילות בו מיוחדת לזמן קבוע, והכהן אסור בשתיית יין, בזמן המיוחד ובמקום הקודש. לא כך בדיני הנזיר. על פי דיני הנזיר כל המחנות - קודש הם. בכל מקום ובכל זמן האדם מצוי במחנה הקדושה, ובעצם משמש בקודש, ועל כן נאסר עליו בכל זמן נזירותו לשתות יין ולהיטמא. הרחבת מעגל הקדושה מובילה להגדרה חדשה של פעולת הקודש. בעולם שבו הפולחן קשור למקדש אזי רק פעולות כהקרבה, תפילה ודומיהן מוגדרות עשייה דתית. בהרחבת מקום הקדושה, ובעקבות כך אף הרחבת הזמן, הורחב גם סוג העשייה הדתית. כל פעולה הנעשית בקדושה במחנה היא פעולת קודש, שהרי ה' אינו זקוק למשכן, "מלוא כל הארץ כבודו", וניתן לעובדו בכל מקום וזמן, ולפי זה בכל דרך. נדמה לי שבהבנה זו ניתן להבין פסוק קשה בפרשת חוקת: **"כָּל הַנִּגַע בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא, אֵת מִשְׁפַּח ה' טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל..."** (במדבר יט, יג). פסוק זה לכאורה קשה, שהרי האדם רק נטמא, אם כן מדוע נענש בעונש כרת, וכי עשה מעשה של חטא? וכיצד טימא את משכן ה' אם לא נכנס לתוכו? פירש רש"י בעקבות חז"ל: **"אֵת מִשְׁפַּח ה' טָמֵא"** - אם נכנס לעזרה אפילו בטבילה בלא הזאת שלישי ושיביעי. תוספת זו מאפשרת לומר שהטמא אכן חטא בחילול הקודש ועל כן נענש. אני מבקש להציע שעל פי פשט הכתובים, אם אנו מניחים שכל המחנות הם מחנות קודש אזי המציאות שיש אדם טמא במחנה, ואפילו במחנה ישראל, נתפסת כחילול הקודש שיש להיענש עליו. האם מגמה זו מצויה רק בפרשת הנזיר? מורי ורבי אביה הכהן חידש שזוהי מגמתו הכללית של ספר במדבר וכך עולה מפרשיות רבות כמו חנוכת המשכן ופרשת הציצית.

אבקש להוסיף על דברי הרב אביה הכהן דוגמה נוספת שלא זכתה לתשומת לב והיא פרשת המצורע. כבר בספר ויקרא (פרק יד) עסקה התורה בדיני המצורע (צרעת אדם וצרעת הבית), אלא ששם מעמד הכהן הוא מרכזי. הכהן מופיע שלושים ושבע פעמים!!! הוא הבוחן, הבודק והקובע את הטומאה והוא המנהל את טקסי הטהרה. לא ניתן לבצע את התהליך בלעדיו, עד שחז"ל פסקו (וכך נראה מפשט הפסוקים) שאף אם יש סימנים ברורים לטומאה, היא אינה חלה עד שהכהן קובע זאת. לעומת זאת, בפרשתנו הכהן לא נזכר כלל. הקדושה הורחבה וכעת האחריות היא על כלל ישראל, כפי שנאמר: "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). קדושת כל המחנות מעמידה את תפקיד שימור הקדושה בידי כל העם ולא רק בידי הכהנים.

נחזור לנזיר. נראה שגדולה מעלת הנזיר ממעלת הכהן הגדול, באשר הוא משמש בקודש תמיד וכל מעשיו נחשבים קודש, ויש בכך לתת מעמד מיוחד לקדושה, הנרכשת בעמל ומתוך בחירה, על פני זאת המצויה באדם מרגע לידתו. אולם יש לזכור שספר במדבר בא רק לאחר ספר ויקרא. קודם הוגדרה הקדושה המולדת, זו שהאדם נולד לתוכה ואינה תלויה ברצונותיו, ורק אחר כך נפתחה הקדושה למי שלבו חפץ בה. כבר העירו על כך, שזו היתה הבעיה בטענתו של קרח, המופיע אף הוא בספר במדבר, אשר טען: "כי כל העדה כלם קדושים" (במדבר טז, ג). קורח צדק אבל גם טעה. הוא צדק בכך שאכן כולנו קדושים, ולראיה היכולת של כל אחד מאתנו לשמש ככהן גדול במחנה הקדושה, הכולל את כל המחנות, גם זה של ישראל. אך הוא שגה בכך שביקש לעמוד על ספר במדבר במנותק מספר ויקרא, וביקש לבטל את קדושתם המיוחדת של הכהנים ואת זו של מחנה השכינה שבו המשכן. נדמה לי שספר במדבר מבקש להעמיד מודל קדושה של מדרגות נעות. כולם עולים במעלה הקדושה, אך עדיין הפער נשמר. עדיין משמש הכהן, ורק הוא, במשכן, ועדיין הכהן גדול לבדו בקודש הקדושים, אלא שכעת נפתחה אופציה נוספת ולפיה, בנוסף לציר הקודם, אך לא כתחליף לו, כל המחנה הוא קודש הקדושים וכולנו, אם נרצה בכך, נשמש ככהנים גדולים.

נדמה לי שיש במה שלפנינו רלוונטיות בכמה היבטים. שאלת מקומה של עובדת ה' בעולם המודרני, אשר חפצה בקרבת אלוקים, נרמזת כאן. מודל הרחבת מעגלי הקדושה מצוי בכתוב, והוא כיום אינו רק אפשרות אלא אידיאל, אך גם גבולותיו רמוזים כאן ואכמ"ל.

* המאמר לקוח מחוברת 'פרשה ומדרשה' שיצאה לאור לכבוד חצי היובל למדרשת עין הנצי"ב. בחוברת דברי תורה על פרשות השבוע פרי עטם של מורי המדרשה בהווה ובעבר, והיא מוצעת לחברי הקיבוץ הדתי במחיר מיוחד של 40 ₪. ניתן לרכוש בטל: 046062900 או במייל: midrasha@hanatziv.org.il

חזי כהן, ד"ר למקרא, מתגורר בקיבוץ מעלה גלבע.
מלמד תנ"ך בישיבת מעלה גלבע ובמדרשת עין הנצי"ב, וכן באוניברסיטת בר אילן.
נשוי להדס ואב לשלושה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il